КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет туризму, бізнесу і психології
Кафедра психології і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчально-виховної роботи
_____ Мирослав СОЛОВЕЙ
«27» червня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Клінічна психологія

галузь знань	***05 соціальні та поведінкові науки***
спеціальність	***053 психологія***
освітній рівень	***бакалавр***
освітня програма	***Практична психологія***
статус дисципліни	***нормативна***

Форма здобуття освіти: *денна*
Навчальний рік: *2022 /2023*
Семестр: *V*
Кількість кредитів ЄКТС: *3*
Мова навчання: *українська*
Форма підсумкового контролю: *іспит*

КИЇВ – 2022

Розробник:
Тарнавська О. В., викладач кафедри психології і туризму

Схвалено на засіданні кафедри психології і туризму.
Протокол № 17 від «01» червня 2022 року.

Завідувач кафедри Олександр БОНДАРЕНКО

Схвалено на засіданні вченої ради факультету туризму, бізнесу і психології.
Протокол № 9 від «27» червня 2022 року.

Голова вченої ради факультету Наталія ЖДАНОВА

1. **Мета вивчення дисципліни**

Головна мета курсу полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти знань про особистість, як центральну проблему клінічної психології, методів дослідження, психології лікувальної взаємодії, морально-етичних засад роботи з пацієнтами.

2. **Загальний обсяг (**відповідно до робочого навчального плану) **–** 3 кредитів ЄКТС; 90 год., у тому числі:

лекції – 14 год.
семінарські заняття – 16 год.
самостійна робота – 60 год.

3. **Передумови до вивчення або вибору навчальної дисципліни**

Клінічна психологія належить до міждисциплінарної, межової галузі досліджень, її зміст ґрунтується на тих відомостях, які були отримані здобувачами з інших дисциплін – загальної, вікової, диференціальної психології, нейропсихології, психодіагностики.

4. **Анотація навчальної дисципліни:**

Навчальна дисципліна «Клінічна психологія» є обов'язковим компонентом освітньої програми «Практична психологія». Вона займає одне з центральних та системоутворюючих місць в системі фахової підготовки здобувача віщої освіти зі спеціальності 053 Психологія і сприяє формуванню теоретико-методологічного базису професійного світогляду та діяльності фахівця в галузі психології.

Предметом вивчення дисципліни є особистість хворої людини у широкому розумінні цього слова, особистість медичного працівника, взаємини хворого і медичного працівника на різних етапах їхньої взаємодії. Лекційне викладення теоретичного матеріалу супроводжується виконанням студентами самостійних завдань, спрямованих на опрацювання літературних джерел і систематизації основного масиву знань, що складають зміст курсу. У процесі його вивчення здобувачі вищої освіти знайомляться з психологічними особливостями людей з різними захворюваннями, методами і способами діагностики психічних відхилень, диференціацією психологічних феноменів і психопатологічних симптомів і синдромів, психологією взаємин пацієнта і медичного працівника, психопрофілактичними, психокорекційними і психотерапевтичними способами допомоги пацієнтам, а також теоретичними аспектами психосоматичних і соматопсихічних взаємовпливів з урахуванням особливості міжкультурального спілкування.

Курс викладається протягом V семестру, і, відповідно, складається з одного навчального модуля і двох змістових модулів. **Модуль** називається «Клінічна психологія як комплексна наукова дисципліна» і включає в себе: змістовий модуль 1 «Методологічні засади клінічної психології», змістовий модуль 2 «Психологічні та патопсихологічні особливості в клінічній практиці».

5. Завданням вивчення навчальної дисципліни «Клінічна психологія» є формування таких компетентностей:

Інтегральна компетентність:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 12. Здатність глибоко розуміти вітчизняні культурні традиції та їх вплив на психічну діяльність і повсякденну поведінку.

ЗК13. Глибоке розуміння етичних норм діяльності та гуманістичних цінностей людства.

Фахові компетентності:

ФК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

ФК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

ФК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

ФК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

ФК12. Здатність до особистісної рефлексії в межах професійних компетенцій, розуміння динаміки міжособистісних стосунків та керування ними.

ФК14. Уміти враховувати крос культурні ментальні та релігійні особливості досліджуваних та клієнтів, а також специфіку семантичної організації їх свідомості, мислення, мови і мовлення.

6. Очікувані результати навчання з дисципліни

Результат навчання (1. знати; 2. уміти; 3. комунікація; 4. автономність і відповідальність)		**Форми навчання** (та / або методи і технології)	**Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання** *(за необхідності)*
Код	**Результат навчання**		
ЗНАТИ:			
1.1.	предмет, завдання, структуру та	Лекції (традиційні та	Усне поточне

	методи клінічної психології;	проблемно-орієнтовані), евристична бесіда, семінари, метод проблемних запитань, самостійна позааудиторна робота	опитування під час аудиторних занять, виконання самостійних завдань (усно та письмово), письмова МКР
1.2.	особливості психоемоційного стану хворої людини;		
1.3.	основні принципи диференціювання психічної норми та патології;		
УМІТИ:			
2.1.	самостійно підбирати клінічні методи діагностики;	Семінари традиційні та семінари-дискусії; робота в малих групах; практичні завдання, що виконуються під час самостійної позааудиторної роботи	Усне поточне опитування під час аудиторних занять (індивідуальне та фронтальне), письмова МКР. Оцінювання виконання індивідуальних практичних завдань
2.2.	користуватися клінічними довідниками, зокрема МКХ – 10.		
2.3.	дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики		
КОМУНІКАЦІЯ:			
3.1.	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності	Семінари традиційні та семінари-дискусії; робота в малих групах; самостійна позааудиторна робота; рольові та ділові ігри	Усне поточне опитування під час аудиторних занять. Оцінювання виконання індивідуальних та групових практичних завдань, письмова МКР
3.2.	здатність ефективно формувати комунікативну стратегію в різних професійних ситуаціях		
АВТОНОМНІСТЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:			
4.1.	здатність самостійно опрацьовувати інформацію, нести відповідальність за виконання завдань	Виконання індивідуальних та групових практичних завдань, підготовка презентацій	Оцінювання виконання індивідуальних та групових практичних завдань, письмова МКР
4.2.	приймати самостійні рішення та відстоювати погляди у розв’язанні професійних завдань		

7. Співвідношення очікуваних результатів навчання з дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання з дисципліни (код) **Програмні результати навчання (назва)**	**1.1**	**1.2**	**1.3**	**2.1**	**2.2.**	**2.3**	**3.1**	**3.2**	**4.1**	**4.2**

ПРН 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання	+		+	+	+				+	+
ПРН 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань	+		+	+	+				+	+
ПРН 4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел		+		+	+		+	+		+
ПРН 11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій		+	+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН 16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога		+	+	+		+	+	+		+
ПРН 19. *Враховувати ментальні та релігійні особливості досліджуваних та клієнтів у професійній роботі.*		+	+	+		+	+	+	+	+
ПРН 21. Здійснювати комплекс реабілітаційних заходів з відновлення психологічного здоров'я	+	+		+		+	+	+	+	+

8. Система оцінювання результатів навчання студентів

Розподіл балів між видами навчальної діяльності змінюється в залежності від форми підсумкового контролю:

семестр	форма підсумкового контролю	види навчальної діяльності здобувача	максимальна кількість балів
V	іспит	аудиторна та самостійна робота	**50**
		модульна контрольна робота (МКР)	**20**
		іспит	**30**

Семестровий рейтинговий бал є сумою рейтингового бала за поточну (аудиторну та самостійну) роботу протягом семестру та рейтингового бала за МКР.

Поточне оцінювання аудиторної та самостійної роботи студентів здійснюється в національній 4-бальній шкалі («5», «4», «3», «2»). Невиконання завдань самостійної роботи, невідвідування семінарських занять позначаються «0».

Критерії оцінювання аудиторної роботи студентів (робота під час семінарів та/або практичних занять)

«5»	*студент демонструє вільне володіння матеріалом теми семінару; ознайомлений з рекомендованою літературою, вміє самостійно знайти відповідь на проблемні запитання, спираючись на лекційний матеріал та першоджерела; вміє вводити та використовувати власні класифікації, аналізувати, робити власні висновки; здатен встановлювати міжтематичні та міжпредметні зв'язки*
«4»	*студент демонструє достатньо вільне володіння матеріалом теми семінару; ознайомлений з рекомендованою літературою та першоджерелами, відповідь на проблемні запитання знаходить за допомогою викладача, спираючись на лекційний матеріал та вивчення першоджерел; допускає неточності та несуттєві (які кардинально не міняють суть) помилки у визначені понять та категорій і т.і., але легко усуває їх завдяки додатковим питанням*
«3»	*студент частково володіє матеріалом теми семінару; репродуктивно відбиває зміст лекційного матеріалу та/або основного підручника; допускає помилки у визначені понять та категорій і т.і.; нездатний знайти відповідь на проблемні запитання, чи вирішити проблемні завдання*
«2»	*студент демонструє нездатність розкрити питання семінару; не опанував зміст теми, вкрай слабо знає рекомендовану літературу, не володіє науковими фактами та категоріями, не знає основних закономірностей психічних явищ; показує низький рівень загальногуманітарного та наукового мислення*

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи здобувачів

«5»	*робота виконана правильно, повністю і самостійно, відбиває належний рівень знань, та сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань; вимоги академічної доброчесності строго дотримані*
«4»	*робота виконана самостійно, містить несуттєві помилки, відбиває належний рівень знань сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань; вимоги академічної доброчесності строго дотримані*
«3»	*робота виконана, але містить помилки, відбиває недостатній рівень знань та недостатню сформованість практичних навичок; оформлення роботи не в повній мірі відповідає вимогам, що висуваються для даного типу завдань; вимоги академічної доброчесності дотримані частково*
«2»	*робота виконана на неприйнятно низькому рівні; оформлення не відповідає вимогам; вимоги академічної доброчесності не дотримані*
«0»	*робота не виконана*

Модульна контрольна робота (МКР) проводиться наприкінці семестру і охоплює весь зміст навчального модуля. МКР оцінюється за 4-бальніою шкалою («5», «4», «3», «2»). Трансформація оцінки у рейтинговий бал за МКР проводиться у такий спосіб:

у V семестрі форма підсумкового контролю – **ІСПИТ**
«5» - 20 балів «4» -16 балів «3» - 12 балів «2» - 8 балів Неявка на МКР – 0 балів

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи студентів

«5»	*при виконанні завдання студент демонструє широку обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, дає вірне та коректне визначення основним поняттям і психологічним термінам; вміння самостійно проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коректні і вірні коментарі та висновки*
«4»	*при виконанні завдання студент показав достатню обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, розуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, але виявляє при цьому недостатнє вміння самостійно проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коментарі і висновки*
«3»	*при виконанні завдання студент показав обмежену обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, низьке розуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, труднощі у проведенні аналізу психологічної ситуації або емпіричних даних та формулюванні коректних та вірних коментарів і висновків*

«2»	*при виконанні завдання студент показав обмежену обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, нерозуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, невміння проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коректні і вірні коментарі та висновки*
«0»	*робота не виконана*

Підсумкова оцінка за дисципліну виставляється за наступною схемою**:**

підсумковий рейтинговий бал	оцінка за шкалою ЄКТС	підсумкова оцінка за дисципліну за національною шкалою	
		форма підсумкового контролю – **залік**	форма підсумкового контролю – **іспит**
90 – 100	A	зараховано	відмінно
82 – 89	B		добре
75 – 81	C		
66 – 74	D		задовільно
60 – 65	E		
0 – 59	FX	незараховано	**незадовільно** з можливістю повторного складання

Підсумкова форма контролю у V семестрі – **ІСПИТ в усній формі.** Здобувачі мають дати відповідь на три питання екзаменаційного білету.

Для допуску здобувача вищої освіти до іспиту необхідним є виконання ним вимог навчального плану і графіка навчального процесу, а саме: усі пропущені аудиторні заняття мають бути відпрацьовані, усі види робіт, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни, мають бути виконані.

Максимальний екзаменаційний бал становить **30.** Викладач оцінює відповідь здобувача на іспиті за 4-бальною шкалою. Отримана оцінка трансформується в **екзаменаційний рейтинговий бал** у такий спосіб:

«відмінно» – 30 балів
«добре» – 23 бали
«задовільно» – 18 балів
«незадовільно» – 0 балів

Критерії оцінювання усної відповіді здобувача на іспиті:

«відмінно»	*повна і правильна відповідь на всі питання екзаменаційного білета, здобувач демонструє знання фактологічного матеріалу, основних теоретичних питань курсу, вичерпно відповідає на додаткові запитання викладача, творчо застосовує теоретичний апарат дисципліни*
«добре»	*в цілому правильна відповідь на питання екзаменаційного білета, здобувач вміє робити аналіз і висновки, але на додаткові запитання викладача відповідає з деякими неточностями та недоліками*

«задовільно»	*поверхнева відповідь на питання екзаменаційного білета, здобувач припускається помилок при висвітленні фактологічного матеріалу, частково знає відповідь на запропоновані питання і демонструє наявність окремих елементів самостійного мислення*
«незадовільно»	*відсутність будь-якої відповіді на теоретичні запитання внаслідок незнання програмного матеріалу*

Якщо здобувач на іспиті з дисципліни, з якої він мав семестровий рейтинговий бал **менше 42 балів**, отримує **позитивну** екзаменаційну оцінку («відмінно», «добре», «задовільно»), то йому виставляється підсумкова оцінка з дисципліни за національною шкалою **лише «задовільно»**, за шкалою ЄКТС – **E**, а в екзаменаційній відомості в графі «Підсумковий рейтинговий бал» ставиться **60 балів**.

9. Програма навчальної дисципліни. Тематичний план занять

№ п/п	№ і назва теми (включно з темами, винесеними на самостійне опрацювання)	Кількість годин			
		денна форма			
		Разом	у тому числі		
			лекції	семінарські /практичні заняття	самостійна робота
МОДУЛЬ 1. КЛІНІЧНА ПСИХОЛОГІЯ ЯК КОМПЛЕКСНА НАУКОВА ДИСЦИПЛІНА					
Змістовий модуль 1. **Методологічні засади клінічної психології**					
1.	Тема 1. Історія виникнення і розвитку предмета, розділи клінічної психології	**10**	2	2	6
2.	Тема 2. Основні поняття клінічної психології	**12**	2	2	8
3.	Тема 3. Методи дослідження в клінічній психології	**12**	2	2	8
Змістовий модуль 2. **Психологічні та патопсихологічні особливості в клінічній практиці**					
4.	Тема 1. Клінічний аспект невротичних розладів	**12**	2	2	8
5.	Тема 2. Психосоматичні розлади	**14**	2	2	10
6.	Тема 3. Клінічний аспект девіантної поведінки	**14**	2	2	10
7.	Тема 4. Психологія лікувальної взаємодії	**14**	2	2	10
	МКР	**2**		2	
	Разом за модулем	**90**	**14**	**16**	**60**
	УСЬОГО ГОДИН	**90**	**14**	**16**	**60**

10. Рекомендована література

Базова

1. Аймедов К. В., Луньов В. Є., Нікогосян Л. Р. Клінічна психологія в експертній діяльності: практикум: навчальний посібник. Київ : ОНМедУ, 2015. 301 с.
2. Закалик Г. М., Войцеховська О. В., Шувар Н. М. Основи клінічної психології. Львів : Львівська політехніка, 2020. 410 с.
3. Максименко С. Д. Медична психологія: Підручник / С. Д. Максименко, Я. В. Цехмістер, І. А. Коваль, К. С. Максименко; за заг. ред. С. Д. Максименка. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 520 с.
4. Матейко Н. М. Клінічна психологія: словник-довідник. Івано-Франківськ, 2015. 134 с.
5. Патопсихологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. С. Д. Максименко та ін. Київ : КММ, 2010. 208 с.
6. Никоненко Ю. П. Клінічна психологія: навч. посіб. Київ: КНТ, 2016. 396 с.
7. Чабан О. С., Хаустова О. О. Психосоматична медицина : аспекти діагностики та лікування. Київ : Медкнига, 2004. 91 с.

Додаткова

(рекомендована до змістовних модулей)

Змістовний модуль 1. Методологічні засади клінічної психології

1. Гриньова Н. В. Історія психології : курс лекцій : навч. посіб. Умань : Візаві, 2012. 209 с.
2. Медична психологія: підручник. / С. Д. Максименко, Я. В. Цехмістер, І. А. Коваль, К. С. Максименко; за заг. ред. С. Д. Максименка. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 520 с.
3. Никоненко Ю. П. Клінічна психологія: навч. посіб. Київ : КНТ, 2016. 396 с.

Змістовний модуль 2. Психологічні та патопсихологічні особливості в клінічній практиці

1. Аймедов К. В., Луньов В. Є., Нікогосян Л. Р. Клінічна психологія в експертній діяльності: практикум: навчальний посібник. Київ: ОНМедУ, 2015. 301 с.
2. Бондаренко А. Ф. Соответствие процессов консультирования и психотерапии в разрешении межличностных конфликтов. *Україна і світ: діалог мов та культур* : *зб. наук. ст.* Київ : вид. центр КНЛУ, 2016. С. 673-674.
3. Вавілова А. С**.** Деструктивний перфекціонізм як чинник тривожно-депресивних патернів у підлітків: автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 / Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2019. 20 с.
4. Медична психологія: підручник / С. Д. Максименко, Я. В. Цехмістер, І. А. Коваль, К. С. Максименко; за заг. ред. С. Д. Максименка. – 2-ге вид. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 520 с.
5. Никоненко Ю. П. Клінічна психологія: навч. посіб. Київ: КНТ, 2016. 396 с.
6. Патопсихологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. С. Д. Максименко та ін. Київ : КММ, 2010. 208 с.
7. Седих К. В. Психологія сім'ї : навч. посібник. Київ: Академія, 2015. 192 с.
8. Тарнавська О. Фасилітація в педіатрії як невід'ємна складова лікувального процесу. *Безперервний професійний розвиток лікарів та провізорів в умовах реформування системи охорони здоров'я (online формат):* збірник матеріалів науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Київ, 9 жовт. 2020 р.). Київ, 2020. С. 431-434.
9. Тарнавська О. Використання творчості як форми лікування вегетативних дисфункцій у підлітків. *Психологічні проблеми сприймання*: матеріали XX Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 25 трав. 2020 р.). Київ, 2020. С. 96-99.
10. Тарнавська О. В. Психологічна допомога підліткам з вегетативними дисфункціями в умовах стаціонару. *Актуальні напрями практичної психології і психотерапії:* матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, студентів та аспірантів (м. Харків, 16 груд. 2020 р.). Харків, 2020. С. 179-182.
11. Тарнавська О. Ефективність застосування інноваційної психокорекційної програми у комплексному лікуванні підлітків з вегетативними дисфункціями. *Щастя та сучасне суспільство:* матеріали Першої Міжнародної наукової конференції (м. Львів, 20-21берез. 2020р.). м. Львів, 2020. С. 255-258.
12. Тарнавська О. Психологічна протидія негативним інформаційним впливам на дитину. *Актуальні проблеми педіатрії:* матеріали XV конгресу педіатрів України (м. Київ, 12-13 жовт. 2021 р.). м. Київ, 2021. С. 118-119.
13. Тарнавська О. Психологічна допомога дітям з вегетативними дисфункціями у контексті підвищення соціально-емоційної компетентності. *Сучасні психологічні тенденції підтримки та відновлення психічного здоров'я: теорія та практика:* тези доповідей

ІІ Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Харків, 24-25 верес. 2021 р.). м. Харків, 2021. С. 96-97.
14. Тарнавська О. Теоретичні та практичні аспекти «внутрішньої картини здоров'я» у контексті психологічної допомоги дітям з вегетативними дисфункціями. *Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 18 лист. 2021 р.). м. Київ, 2021. С. 126-129.
15. Філоненко М. М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня д-ра психолог. наук: 19.00.07 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2016. 40 с.
16. Чабан О. С., Хаустова О. О. Психосоматична медицина : аспекти діагностики та лікування. Київ : Медкнига, 2004. 91 с.